

UVOD

U crnim hronikama naših novina i časopisa sve se češće ne spominju imena počinitelaca krivičnih djela. Ispisani su samo njihovi inicijali, zbog toga što se gotovo svakodnevno dešava da zakone krše i osobe znatno mlađe od 18 godina.

„Njihovi inicijali su S.K., Đ.V., M.A., N.V. i N.B. Svi su maloljetni i svi su iz Trebinja. Ali, njihov *hobi* plaši. Kao da je *skinut* iz najernijih mafijaških filmova. Ono što je početkom marta ove godine ova grupa uradila, trebinjski policajci su okarakterisali kao: *nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija!*“¹

„Maloljetnik N.N. opljačkao kladionicu“ ... „Dječaci M.R i B.V. optuženi za silovanje“ ... Dječak S.E. ubio dilera droge, također maloljetnika“ ... samo su dijelovi novinskih tekstova i parčići sudbina ovdašnje djece s one strane zakona, stručno - maloljetnih delinkvenata. Gotovo da ne prođe dan a da se u medijskim izvještajima ne nađu inicijali iza kojih se krije dijete – delinkvent.

O pojavama devijantnog ponašanja kod djece i mladih vrlo je delikatno govoriti i prije bi se valjalo zapitati, ne o posljedicama, nego o uzrocima ovog značajnog društvenog problema. Zbog čega kod maloljetnika dolazi do poremećaja društvenog ponašanja i zašto oni imaju želju i potrebu da krše društveno prihvatljive norme ponašanja? Oni to najčešće rade da bi izrazili revolt prema postojećem stanju u društvu i neslaganje s nametnutim obrascima ponašanja, ali neprilike i problemi nastaju kada to čine nepromišljeno, jer kad kreativnost i pobuna protiv autoriteta ustupi mjesto destruktivnosti ne možemo više govoriti o subkulturi ili kontrakulturi kao pobuni protiv konformizma.

U Bosni i Hercegovini danas je jasno uočljiva određena zatvorenost institucija koje su nadležne za brigu o mladima u vlastitu „zonu odgovornosti“, kao rezultat procesa decentralizacije odgovornosti za brigu o mladima u novonastalim društveno-ekonomskim i društveno-političkim odnosima tipičnim za zemlje u tranziciji. Posljedica takvog stanja su zabrinjavajući podaci o porastu maloljetničke delinkvencije i drugih javnih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja mladih.

Naše društvo je, zbog dugogodišnje ekonomske i političke krize, posebno u riziku. Siromaštvo, kao prevladavajuće stanje stanovništva, značajan je rizični faktor raznih vidova neprihvatljivog ponašanja mladih. Globalni promet droga, oružja i ljudi u svijetu su faktori rizika, čime su naročito pogođene zemlje u tranziciji i razvoju. Ratno razdoblje kroz koje je zemlja prošla, praćeno intenzivnim migracionim kretanjima, doprinosi pogoršanju stanja u svim društvenim sistemima. Zemlju napušta znatan dio najobrazovanijeg stanovništva u najproduktivnijoj životnoj dobi. Istovremeno, dolazi do unutrašnjih migracija, pa se relativno veliki broj raseljenih i izbjeglih lica mora prilagođavati novim, često vrlo nepovoljnim, životnim okolnostima. To dodatno

¹ Tinjak, Ekrem, Eksploziv, oružje, falsifikati i krađe, Start magazin BiH, Hronika 122, broj 9, 15. 5. 2007.

opterećuje zdravstveni, obrazovni, socijalni i druge sisteme brige i zaštite djece i mladih, čime se otvara prostor za kvalitativni i kvantitativni rast neprilagođenog ponašanja mladih.

Istovremeno, dolazi do značajnih promjena i poremećaja u porodičnom životu, pa porodica sve više gubi svoju tradicionalnu ulogu. Opterećeni borbom za preživljavanje, roditelji često nemaju vremena za svoju djecu. Njihovi međusobni sukobi zagorčavaju živote njihove djece. „U opsežnim krizama braka, kao što je poznato, stradaju djeca iz najrazličitijih razloga: zbog gubitka iluzije o dobroti i ispravnosti svojih roditelja, zbog stalnog života u znaku nesigurnog izlaza za njih zbog raspada doma. Nerijetko djeca su instrumentalizirana u strategijama borbe svojih roditelja.“²

Više se niko ni ne sjeća kada se počeo urušavati i postavljati na glavu sistem pozitivnih vrijednosti, ali čini se da se već dugo budalom smatra onaj ko je pošten, gubitnik je onaj ko ne krade, a glup onaj ko ne laže. Takav čovjek nikada ne može doći do "vrhunskog cilja" – imati dobar automobil i brdo para. "U modi" su modeli ponašanja po kojima ljudi ne biraju sredstva da bi došli do cilja. Oni se, nažalost, projektuju i na one najranjivije - na djecu. Nedostatak komunikacije između roditelja i djece, poremećeni bračni odnosi, škola koja ne ostvaruje svoju obrazovnu, a posebno vaspitnu ulogu, kriza u društvu ... sve su to uzročnici zbog kojih je trend maloljetničkog kriminaliteta danas u porastu, a maloljetnička delinkvencija postaje ozbiljan društveni problem i u našoj zemlji.

„U Bosni i Hercegovini odvija se čitav niz paralelnih procesa karakterističnih za zemlje u tranziciji koje na direktan ili indirektan način imaju ogroman uticaj na živote djece. Prilagođavanje uslovima tržišne ekonomije, praćeno reformskim procesima u oblasti vladavine prava, uz zaostajanje socijalnog sektora, kao i neujednačen razvoj civilnog sektora, stvara situaciju u kojoj društvo ne može pružiti adekvatnu brigu za djecu. Na drugoj strani, ekonomsko siromaštvo stanovništva, promjena sistema vrijednosti uz sve veće aspiracije ka materijalnim vrijednostima i promijenjena tradicionalna uloga porodice, povećavaju faktore rizika vezane za zdravlje djece i njihovo socijalno ponašanje.

Kriminalitet maloljetnika u BiH je u stalnom porastu, dok odgovor društva na ovu pojavu počiva, u najvećoj mjeri, na ostacima modela reagovanja iz predratnog perioda uz smanjenje resursa institucijama koje rade sa djecom u sukobu sa zakonom.“³

U Bosni i Hercegovini jasno su vidljivi neki trendovi vezani za maloljetnički kriminalitet. Ti trendovi uključuju sve veći broj maloljetnika mlađih od 14 godina uključenih u izvršenje krivičnih djela i udruživanje maloljetnika u organizovane grupe počinitelja krivičnih djela. U porastu je i broj krivičnih djela u kojima maloljetnici iskazuju okrutnost, a recidivizam je više nego očigledan.

² Šeparović, Zvonimir, Viktimologija – studije o žrtvama, Pravni fakultet Zagreb – Poslovna politika Beograd, Zagreb-Beograd, 1987, str. 161.

³ Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine, Izveštaj o nasilju nad djecom u Bosni i Hercegovini, (usvojen na 112. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine održanoj 16. 3. 2006. godine